

# Gyermekvédelmi innovációk a szülőség pozitív megélésének és a sikeres felnőtté válás elősegítésének támogatásában

Rácz Andrea<sup>1</sup>

## Bevezetés

Jelen tanulmány a Rubeus Egyesület keretében készült gyermekvédelmi innovációkat célzó fejlesztéseken keresztül két témával foglalkozik: 1) a gyermekvédelem határán élő és gyermekvédelemmel érintett családok szülői feladatellátását célzó támogatási formáinak bemutatása, azaz, hogy a szülői szerepeket hogyan lehet a gyermekjóléti alapellátás és gyermekvédelmi szakellátás keretében támogatni, hogyan lehet a szülő-gyermek kapcsolatot célzottan erősíteni. Ennek keretét két modellprogram adja: a) *Szülői kompetenciák fejlesztése, erősítése* c. program, melynek keretében olyan új eszközrendszer teremtése volt a célunk, amely alkalmas a szülői kompetenciák széles körű erősítésére, többoldalú fejlesztésére<sup>2</sup> és b) *Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában*<sup>3</sup> c. projekt, mely program célja a bűnelkövető gyermekek szülei számára olyan speciális szülői kompetencia-fejlesztő program kidolgozása és megvalósítása volt, ami a gyermek bűnelkövetésével összefüggésbe hozható hiányzó vagy gyenge kompetenciák pótlása vagy erősítése által jelentősen csökkenti a bűnelkövető gyermekek esetében a bűnismétlés, a családban esetlegesen nevelkedő, még bűncselekményt el nem követő gyermekek esetében a bűncselekmény elkövetésének

---

<sup>1</sup> A szerző a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (2017-2020, *Gyermekvédelmi orientációk a gyermekek jól-létének támogatásában*) és az Információs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-4 kódszámú (2019, *Jóléti pluralizmus, szubszidiaritás, komplementaritás: a gyermekvédelem szolgáltatási funkcióinak és az önkéntes munka lehetőségeinek vizsgálata*) Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásában részesül. Egy más kontextusban a szerző a szociális munka társadalmi mobilitásra gyakorolt hatását vizsgálja. A *Mobilitás és immobilitás a magyar társadalomban* c. kutatás az MTA Kiválósági Együttműködési Program Mobilitás Kutatási Centrum elnevezésű projektjének keretében valósul meg, melynek középpontjában a gyermekvédelmi rendszerről alkotott klienskép és a kliens és szakember közötti együttműködés minősége áll. A *Szolidaritás a késő modernitásban* c. OTKA kutatásban pedig az állami gyermekvédelem rendszerében a különböző szolidaritási formák megjelenését vizsgálja (Sik Domonkos OTKA Fiatal Kutatói pályázata – FK 129138, 2018–2020).

<sup>2</sup> A program célcsoportja kettős volt: egyrészt az alapellátásban hatósági intézkedéssel érintett kliensek/szülők köre, akik gyermeke védelembe vétel alatt van (a kiemelés megelőzésére koncentrálna); másrészt a már nevelésbe vett gyermekek szülei (az eredményes hazakerülés érdekében). A megvalósulás helyszínei a következők voltak: Budapest, XV. kerület; Szekszárd; Szentes, Pécs; Sopron család- és gyermekjóléti központjai.

Lásd bővebben: Rubeus Egyesület (2018): *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában*. (szerk. Rácz Andrea) Budapest: Rubeus Egyesület. [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi\\_kompetenciafejlesztes\\_rubeus\\_20180919.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

<sup>3</sup> A program célcsoportjai: 1) családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek, vagy olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek; 2) gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek (elsősorban 2 éven belül nevelésbe került gyermekek) és 3) javítóintézeti ellátásban részesülő gyermekek és szülei, családja. A megvalósulás helyszínei a következők voltak: Budapest, XIII. kerület; Szekszárd; Miskolc; Szombathely család- és gyermekjóléti központjai, valamint a szakellátás oldaláról a Rákospalotai Javítóintézet.

Lásd bővebben: Rubeus Egyesület (2019): *Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben*. (szerk. Rácz Andrea) Budapest: Rubeus Egyesület. [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv\\_szulomkomp\\_BM2\\_final\\_201906.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

kockázatát, illetve hozzájárul a gyermekek számára megfelelő szülői magatartásminták átadásához. Mindkét projekt a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács Támogatásával valósult meg. A tanulmány a mindkét modellprogramban részt vett Szekszárdi Család- és Gyermejjóléti Szolgáltató és Központ példáján keresztül foglalkozik a gyermejjóléti alapellátáson belül a szülőiség rendszerszemléletű támogatásával, ezt követően a bűnelkövetéssel érintett fiatalok és családjaik támogatására a gyermekvédelmi szakellátás oldaláról a Rákospalotai Javítóintézet innovációját mutatjuk be. A bemutatásra kerülő programok céljain, eszközein túl a programokkal kapcsolatos kliens- és szakemberoldali eredményeket is bemutatjuk. Ezt követően a gyermekvédelmi innovációk másik nagyobb tématerülete kerül ismertetésre, melynek célcsoportját a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek és fiatalok adják: 2) a felnőtté válás segítése, önálló életre való felkészítés. Ehhez a több éves előkészítésre épülő *YounGo – egy mindig ráérő segítő a zsebben* c. telefonos applikáció és weboldal kerül bemutatásra<sup>4</sup>. A szakmai innovációk elemzésének elméleti keretét a komplex szemléletű gyermekvédelmi megközelítés adja, melynek fókuszában a közösségi alapú gyermekvédelmi orientáció áll. Ennek központi eleme a partnerség, a participáció, a szülőiség elismerése, családi funkciók elakadása esetén célzott támogatások nyújtása a közösségi erőforrások bevonása mentén. Ebben a megközelítésben a gyermekjólét elsőbbsége központi a túlzott védelemre koncentrálással szemben<sup>5</sup>.

Jelen tanulmány a bemutatásra kerülő szekszárdi és rákospalotai szakemberek munkájának elismerése is egyben<sup>6</sup>, a YounGo projekt pedig a gyermekvédelmi gondoskodási háttérrel rendelkező gyermekek, fiatalok és fiatal felnőttek igazi küzdelme előtti tisztelgés, mely küzdelmet csak akkor tudjuk támogatni, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a sikeres és sikertelen gyermekvédelmi szakmai munka eredménye (is) életük rendezője, melyért felelősséggel tartozunk. A gyermekvédelmi szakemberek sokszor sikeres sorsrendezőek tudnak lenni, ezeket a jó gyakorlatokat, sikeres példákat egy jól működő gyermekvédelemnek meg kell mutatnia önmaga és a társadalom felé. Már csak azért is, mert jelenleg az atrocitásmesék vannak túlsúlyban (Rácz, 2016), ami azt erősíti, hogy a szakemberek sokszor gyermeki sorsokat siklatnak ki maguk is vagy ezt a folyamatot erősítik a rendszerdiszfunkciók. Ferenczi György szellemiségét segítségünkre kell hívni, amikor a gyermekvédelmi szakemberek helyét keressük. Helyük van a gyermekek és fiatalok körül a sikeres felnőtté válás támogatásában, a szülői

---

<sup>4</sup> <http://youngo.hu/#/> (Letöltve: 2020.01.18-án.)

<sup>5</sup> A tanulmány megírásához felhasználásra kerültek a bemutatásra kerülő projektek szakmai dokumentációi és kutatási eredményei (Rubeus Egyesület, 2016a; 2016b; 2018; 2019; Rácz – Homoki, 2018; Rácz – Bogács, 2019).

<sup>6</sup> Természetesen a modellprogramokba bevont szervezeteké és szakembereké is.

szerepek segítésében, a szakmai eszmecserékben és a szakmaközi együttműködésekben a magas szakmai színvonalú gyermekvédelmi munka megvalósulása érdekében, de ugyanígy helyük van a döntéshozókkal való egyeztetésekben, vitákban is, hogy egyértelműen láthatók legyenek a gyermekvédelmi anomáliák és így a szakmai munka mindig szakmai alapú maradjon, és végül helyük van egy jobb minőségű társadalom kialakításában is, mert számukra az emberi és gyermeki jogok védelme és széleskörű érvényesítése alapvető érték.

### **A közösségi alapú gyermekvédelmi orientáció értékei, célkitűzései**

Gilbert és szerzőtársai (2011) a gyermekvédelmi orientációkat elemezte, azaz, hogy egy adott állam gyermekvédelmi rendszerében milyen szolgáltatások dominálnak, hogyan jutnak érvényre a gyermeki jogok, az állam mennyire ismeri el a szülőséget és ez egy partneri együttműködésben vagy inkább egy hierarchikus viszonyban értelmeződik. Modelljüket az UNICEF és a Save the Children 2012-ben aktualizálta (2013), melyben megfogalmazásra került az állam gyermekvédelemmel kapcsolatos szerepvállalásának értelmezésében egy olyan szakmai megközelítés, mely a közösségben rejlő erőforrások számba vételét, a közösségi gondozás erejében rejlő lehetőséget hangsúlyozza a korábbi megközelítések helyett (Rác, 2016). Véleményem szerint ez az út a magyar gyermekvédelem számára is követendő fejlesztési út lehet. A *közösségi alapú* megközelítés arra épül, hogy a gyermekek jólétéért szélesebb értelemben a közösség felel, partneri viszonyt feltételez a kiterjedt családdal is és a helyi erőforrások mozgósítására és a család megtámogatása terén azok bevonására ösztönöz. Figyelembe veszi a gyermek azonnali szükségét a védelemre, de minden esetben mérlegeli a szülők lehetőségeit és azt, hogy a pszichoszociális környezetben milyen erőforrások vonhatók be a helyzet komplex kezelése érdekében. Szemléletében egyértelmű, hogy a gyermek a beavatkozások kompetens résztvevője, fontos a meghallgatása és a teljes családtörténet vizsgálata. Annak az elismerése, hogy a család része a lokalitásnak és ugyanebben a térben biztosítottak a jóléti- és védelmi szolgáltatások és ellátások, az egyén környezetében való vizsgálata azt is feltételezi, hogy az egyének, családok képesek a pozitív fejlődésre, és hogy a környezetben rejlő erőforrások kiaknázhatók és a jólét érdekében felhasználhatók (Unicef-Save the Children, 2013; Rác, 2016; 2017).

A szakemberek számára a partnerségben való gondolkodás szervezeten belül, társszakmákkal együttműködve, illetve leginkább a klienssel való interakcióban sokszor nehézséget okoz. A hatékony együttműködés felelősség- és tudásmegosztás is egyben. A gyermekvédelmi szakembereknek el kell ismernünk, hogy a kliensek komplex problémával, másként fogalmazva jellemzően sokproblémával küzdenek, melyre komplex, több szolgáltató bevonásával

megvalósuló válaszokat szükséges adni. A családokkal való partneri együttműködés terén alapvető elvárás, hogy a szakemberek elkötelezettek legyenek a segítség irányába, mindez feltételezi, hogy a szakember törekszik a családi rendszer megismerésére és a családi dinamika megértésére, rendszerezi a kapott információkat, az erősségekre épít. A hatékony együttműködés leginkább akkor tud megvalósulni, ha a családoknak van választása, képesek saját sorsukról dönteni, ehhez elengedhetetlen, hogy meghalljuk a véleményüket (Adfam, 2011; Child Welfare Information Gateway, 2016; Rácz, 2016; 2017; Rácz – Bogács, 2019).

*A gyermekközpontú, családra fókuszáló beavatkozás, mely a közösségi erőforrásokat is bevonja az alábbi ismérvekkel rendelkezik tehát:*

- erősségre épít, nem nézi le a klienst,
- részvétel alapú, minden szereplőt bevon, a gyermeket is életkorának megfelelően,
- őszinte és kétirányú kommunikációra épül, mely pozitív tartalmakat közvetít,
- diszkriminációtól mentes,
- számba veszi a társadalmi és kulturális különbségeket,
- partneri együttműködés van a gyermek, családja és a támogató szolgáltatásokat nyújtó szervezetek és szakemberek között,
- interdiszciplináris tudásra épít, ahol felkészültek a szakemberek, a közös összefogás alapja a gyermek helyzetének megnyugtató, hosszútávú rendezése a szülőség támogatása mentén,
- multidimenzionális és multiszektoriális, hiszen a jól-lét túlmutat a gyermekvédelmi rendszeren, társadalmilag beágyazott és sok dimenziója van (Rácz, 2016; 2017; Rácz – Bogács, 2019).

Egy ilyen típusú problémamegoldás, intervenció képes elérni, hogy az életminőség javul, a családi és egyéb társas kapcsolatok erősödnek, az egyén képessé válik az önrendelkezésre, a részvétel nem csak jog, de lehetőség és döntés is. Bármilyen új típusú probléma esetén a helyben nyújtott szolgáltatások széles köre segíti a klienseket a problémák megoldásában, tehát van valódi választásuk, a gyermekjólét, gyermekvédelem egy nyitott ellátás, nem záródik önmagába, nem marad magára a problémamegoldásban (Rácz – Bogács, 2019). Mindez természetesen nagyban függ attól, hogy jól felkészült szakemberek dolgoznak-e az állami, önkormányzati, civil vagy egyházi szervezeteknél, és megfelelő módszereket alkalmaznak-e a segítségnyújtás során. Ehhez döntéshozói elköteleződés szükséges, ahol a fenntartó, működtető felelőssége is jól körül határolt a megfelelő munka- és ellátási körülmények biztosítása terén, a gyakorlat pedig számon kérhető. A szakemberek felkészültsége mellett megbecsültségük is

nélkülözhetetlen szakmai és társadalmi szinten (Rácz – Homoki, 2018; Rubeus Egyesület, 2018; 2019; Rácz – Bogács, 2019).

A következőkben bemutatandó három program a fenti elvek mentén szerveződött és innovatív megoldásokként hozadéka volt az is, hogy az adott szervezeten belül és körül felpezsdült a szakmai élet, nőtt a szakemberek önbecsülése, sikert élhettek meg a napi munkában és ezáltal az adott klienscsoport életében is jelentős változások történtek, a segítség valódi célja tehát megtudott mutatkozni.

### **Gyermekjóléti innovációk Szekszárd példáján keresztül**

A Szekszárdi Család- és Gyermekjóléti Szolgálat és Központ első programja a *Szülői kompetenciák fejlesztése családsegítő és esetmenedzser intenzív együttműködésével, „multi – team” működtetésével*” (2018) c. viselte, a modellprogram célja a családokkal történő aktív kapcsolatfelvétel a szerződés-kötésnél, motiváció kialakítása az egyeztetéseknél, alapos feltérképezése az informális és formális kapcsolatrendszerüknek, melyhez felhasználták az újonnan bevezetésre került a szociális diagnózist. A modellprogram célja volt egy olyan szervezeti- és munkakultúra kialakítása, melyben egyértelműen reális célelérés fogalmazódott meg a kliensekkel való munkában, és ennek alapja volt a szakemberek közös együttműködésének intenzív kiépítése is. Kihívást jelentett mind a szakemberekkel, mind a kliensekkel való munkában ebben az új rendszerben való gondolkozás kialakítása, mely nyitottságot, rugalmasságot és aktivitást kíván minden szereplő oldaláról.

*A program keretében a következő elemeket valósították meg:*

- tréning a szülőknek és szakembereknek,
- szociális diagnózis intenzív bevezetése a napi munkába,
- „multi-team” működtetése – több, különböző tudással és kompetenciával rendelkező szakember közös gondolkozása, közös esetértékelése,
- intenzív családgondozás módszerének kidolgozása és bevezetése a családsegítő és esetmenedzser közös munkájára építve, illetve ennek keretében heti esetmegbeszélő teamek működtetése,
- csoportmunka biztosítása 3 szinten: a) gyermekeknek 10 év alatt játszó/fejlesztő csoport biztosítása, 10 év felett kompetencia-fejlesztés; b) szülőknek gyermekneveléssel kapcsolatos csoportfoglalkozás a tudatos szülővé válás elősegítése céljából; c) szülőknek háztartási ismeretek átadása.

2019-ben a második körben a folytatásra kaptak lehetőséget a szakemberek az új klienscsoport (bűnelkövetéssel érintett gyermekek és fiatalok, valamint családtagjaik) beemelésével, illetve

programjuk címe: *Társadalmi irányítú, azaz szabályosan szabadon*. Ez a modellprogram a gyermekjóléti alapellátás területén segítette elő a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működését, hatékonyabbá tételét, mely a bűnelkövetéssel érintett családok veszélyeztetett gyermekei életében elsődleges, másodlagos és harmadlagos prevenciók hatással bírhat. Ahogyan az első programban is, szociális diagnózist készítettek, így valós szükségletfeltárást követően határozták meg a szakmai célokat és ezek megvalósításához rendeltek eszközöket, határidőket, felelősségi köröket. A multi-team tovább folytatta munkáját, mint ahogyan az intenzív családgondozás is az eszközkínálat része maradt. A gyermek-szülő, a gyermek és környezete, a gyermek és lelki világa összefüggésekre, azokat meghatározó háttértényezőkre rámutató egyéni és csoportos, közösségi élményeket is beépítettek a modellprogramba, továbbá újításként a rajz- és játékterápiát. Eszköztárunkba a családi fotóelemzés is bekerült.

Szekszárdon a modellprogram innovációival érintett családok nehéz szociális körülmények között, nagy létbizonytalanságban élnek. A szülők alapvetően életviteli problémával küzdenek, alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, jellemzően munkanélküliek. Rossz minőségű, alacsony komfortfokozatú lakásokban élnek, alapvető higiéniai problémákkal küzdenek.

*„Én azt mondom, hogy 90-95%-ban alulszocializált családokról van szó, szegénység-, mélyszegénységben élő családok. (...) Nincs meg az a kohézió, ami összetart egy családot, ami érzelmi, emocionális szinten olyan érzelmi kötést biztosít, hogy megmentse a gyerekeket attól, hogy sodródjanak. (...) **A társadalmi környezet, a mindennapi megélhetés felőrli ezek a szülőket is.** És amikor egyre súlyosabb problémákkal szembesülnek, egy idő után képtelenek koordinálni és kordában tartani az eseményeket és a gyereket is.”* (szakember)

Az intenzív családsegítés mindkét program esetében központi fontosságú volt, azonban az első esetben a szülői kompetenciák fejlesztése volt előtérben, a második körben a kiválasztott családoknál a bűnelkövetés megakadályozása, illetve a bűnismétlés csökkentése. A szakemberek kiemelték az intenzív családsegítés előnyeit krízishelyzetek feloldásában is, pozitív hozadéka a két modellprogramnak, hogy a napi gyakorlat része lett.

*„(...) az ember ennyire intenzívan ott van velük, egyrészt generál folyamatokat, másrészt, az intenzív jelenléttel mi képviselünk valamit.”* (szakember)

Mind a szakemberek, mind a szülők és gyermekeik számára újdonság erejével hatott a közös játék. A tapasztalatok szerint a játékkal egyszerűbb a szülők és a gyermekek megszólítása, aktivizálása. Mint terápiás módszer pedig alkalmas arra, hogy fejlessze a kommunikációs képességeket, megtanítsa az érzelmek kifejezésére és kontrollálására, elősegítse a keretek, szabály- és feladattartást. Segít a pozitív énkép kialakításában is.

*„És nagyon jó azt látni, amikor nagyon problémás család: apa-fia, akik évek óta nem élnek együtt és most bútorozik össze az apa a 17 éves nagyfiúval, alig ismerik egymást. (...) Az apa leül először 2 méterre, hogy “én nem játszok”, és eltelik 20 perc. Aztán azt látja az ember..., hogy **közelebb ül és közelebb ül.** És legközelebb meg már élvezi. És*

*a 17 éves nagyszájú fiú meg, amikor kérdezem, hogy Hogy vagy apával? - mondja, hogy olyan jól dumáltunk a játék után!” (szakember)*

A szülők és a gyermekek úgy élték meg, hogy figyelmet, törődést kaptak, közelebb kerültek egymáshoz, és közelebb jutottak a hosszú ideje, akár évek óta elhúzódó gyermekvédelmi problémák megoldásához.

*„A gyerekek is nagyon élvezték, de én is! Én nem gondoltam volna, hogy én is így el fogok játszani velük, komolyan! Hát, otthon nem tudok velük ennyire nyugodtan.” (szülő)*

1. számú tábla: Szakmai eredmények Szekszárdon a szakemberek és a kliensek véleményei alapján

Szakemberek által megfogalmazott eredmények
<ul style="list-style-type: none"><li>- a játékterápia, csoportmunka, élmény alapú programok révén sikerült a családokat bevonni, és pozitív közös élményt nyújtani</li><li>- az intenzív családsegítéssel sikerült több krízishelyzetet megoldani</li><li>- letisztultak a családsegítő és az esetmenedzser együttműködésének lehetőségei, határai</li><li>- bővültek a szakmai eszközeik, melyek a program után is a szakmai munka részét képezik</li></ul>
Részvevők által megfogalmazott eredmények
<ul style="list-style-type: none"><li>- figyelem, elfogadás, megértés a szakemberek felül</li><li>- sikerült változtatni problémás élethelyzetben, viselkedésben</li><li>- saját szerepüket és felelősségüket megélték a problémamegoldásban</li><li>- családi kapcsolatok erősödése, együttes élmény, hasznos családi szabadidő eltöltés</li><li>- szülői szerepek erősítése, gyermekneveléssel, életvezetéssel kapcsolatos tudások bővülése</li></ul>

Összességében elmondható, hogy mindkét, egymásra épülő modellprogram eredményesen zajlott le. A szakemberek számára az intenzív családgondozói folyamat felszínre tudta hozni a mély és komplex problémákat. A játékterápia pozitív hozadékai is példaértékűek. Minden alkalommal érezhető volt a kliensek és szakemberek közötti partneri viszony és bizalmi légkör. A szakemberek együttműködése, együtt gondolkodása kimagasló szakmai teljesítményt igazol és azt, hogy nyitottak az új utak, innovációk keresésére egy hatékonyabb gyermekjóléti és -védelmi munka megvalósítása érdekében.

### **Gyermekvédelmi innovációk Rákospalota példáján keresztül**

Az EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona modellprogramja „Egyedül nem megy” – Szülői kompetenciák fejlesztése (2019) címmel valósult meg. A program során figyelmet fordítottak a családi, szülői kompetenciát erősítésére a javítóintézetben élő, illetve a speciális részlegben nevelkedő lányok számára, amely

részelemei a következők voltak: a) egészségtudatosság fejlesztése, mint saját test ismerete, egészségesnek lenni, betegségek, higiéné kérdésköre, egészséges táplálkozás; b) biztonságos szexualitás; c) anyaságra készülés, gyermekvállalás, gyermeknevelés; d) hivatali ügyintézés, önálló életkezdés. Az intézmény családokkal való kapcsolattartási formáit a projekt keretein belül tudatosabbá, tervezettebbé kívánták tenni a *befogadástól az elbocsátásig* tartó folyamatban. Élményalapú eszközökkel az érzelmi, mentális, pszichoszociális megéléseket próbálták erősíteni. Hosszú távon erősítendő cél volt a lányok bűnelkövetéssel való felhagyásának elősegítése. A szakemberek esetében pedig a kiegészítő megelőzése és a szakmai közösség erősítése kapta a főszerepet. Egyéni szintű (intézetben élő lányok fejlesztése a programokon és általában a napi rutinokon keresztül) és családi szintű fejlesztéseket (nyílt nap), valamint közösségi programokat (Egészségnap, Családi nap) valósítottak meg a projekt keretében.

Rákospalotán nagy kihívást jelentett a szülők bevonása, megszólítása, a családi kapcsolatok javítása, hiszen az intézmény nem folytat klasszikus családsegítést, a szakemberek nincsenek napi kapcsolatban a lányok családjával. Az intézmény profiljából és kliensköréből kifolyólag a résztvevő családok gyermekei, sokszor a szülők és más hozzátartozók is már követtek el bűncselekményt, a lányok mögött sokszor sérült, sokszempontból hiányos család áll. A lányok helyzetét így jellemezhetjük:

*„(...) ők már benne voltak ilyen ügyekben, és hát nyilván **rengeteg problémával küzdenek, szocializációs hátrányok, különböző deficittek, bántalmazások, elhanyagolások** – tehát egy csomó olyan minden van az ő háttérükben, ami nyilvánvalóan elvezetett oda, hogy ide jutottak.”* (szakember)

Cél volt a lányok társadalomba való integrálása, a visszaeséstől való megvédésük. Ezek a fiatalok már sok traumán keresztül mentek, sok elutasítást kaptak a családjuktól, tágabb környezetüktől, oktatási intézménytől, általában a társadalomtól. Hiányzó, töredezett, sokproblémás családi háttérrel éppen ezért a program konkrét célja a szülői felelősségvállalás erősítése volt, míg a gyermekes lányok esetében a szülőség megtámogatása, a bűnelkövetői háttér okán pedig a többségi társadalom által elfogadott alapszabályok közvetítése és inkorporálása.

*„(...) **a nagyon sok kis apró támogatás**, amit ehhez hozzá tudunk tenni: akár egy iskolának a befejezése, akár egy egészségesebb életvitel, akár egy másfajta gondolkodás arról, hogy hogyan neveljünk gyereket – tehát egy csomó minden van, ami azért picit segítheti őket ebben.”* (szakember)

Az egyik szakember a szülői kompetenciafejlesztés célrendszerének és problémafókuszainak komplexitására hívta fel a figyelmet:

„Inkább, azt mondanám, hogy a **családi életre felkészítés, és nagyon széleskörűen**. Tehát azt gondolom, hogy pont azt szeretnénk, hogy érezzék ebben a felelőséget, ami lehet, hogy az ő életükben kimaradt, a szülői oldalról. Ebben kapjanak támogatást. A családokkal, azt gondoljuk, hogy a **felelősségvállalás, gyerekekkel való kommunikáció, a bizalomnak a kiépítése, a családi életben az összetartozásnak a fontossága, azt, hogy támogatni tudják a gyerekeiket, hogy értékeljék azt, amiben a gyerekeik változnak, hogy támasz tudjanak lenni, ezek azok, amiket, mi igazán a legjobban tudunk fejleszteni.**” (szakember)

A szakemberek hosszú évtizedes tapasztalata, hogy a bekerült fiatalok szülei, családja sokszor ellenségként tekint az intézményre, nehezen fogadja el a segítségnyújtást, az intézmény által közvetített értékrendet, és a fiatalban menet közben kialakult jövőképet. Éppen ezért az intézmény valódi szakmai céljainak, értékrendjének megmutatása az intézmény nyitottabbá, átláthatóbbá tételével valósulhat meg.

„Tehát ha minket, **ha magát az intézményt távolságtartással kezeli, úgy tekint rá, hogy na hát ez egy ilyen zárt intézet, ide szegény gyerekeket bezárták és úgy tekint rá, mint javítóintézetre és nincs egy együttműködés, akkor az egy fajta ellenézés is lehet, de ha van egy kölcsönösen jó kapcsolat, ha látja, hogy mi történik, akkor sokkal jobban tud a saját gyerekére figyelni.**” (szakember)

Nagyon fontos hozadéka a programnak, hogy a résztvevő szülőknek, családoknak megváltozott a véleménye az intézetről, pozitívan kezdték értékelni a gyermekeik életét, elismerték a gyermekeik fejlődését.

„(...) öt gyermekem van és a kislányhoz jöttem el látogatóba, és **azért jöttem el, mint apuka, hogy mégiscsak megnézzem, hogy milyen ez a hely így belülről** – ezért jöttünk, hogy megnézzük a lányt.” (szülő)

A fiataloknak is nagyon fontos, hogy megmutathassák önmagukat, jelen életüket és a felépült vagy felépülőben lévő új értékrendjüket, élettervüket: „Szerintem jó ez a program, mert legalább láthatom a szüleimet, családtagjaimat. **Meg jó érzés, hogy előadhattunk pár dolgot, megmutathattuk, hogy mit is csinálunk valójában itt az Intézetben.**” (javítóintézeti nevelésre utalt lány)

## 2. számú tábla: Szakmai eredmények Rákospalotán a szakemberek és a kliensek véleményei alapján

Szakemberek által megfogalmazott eredmények
<ul style="list-style-type: none"> <li>- a szakemberek nagyon motiváltak és elkötelezettek voltak</li> <li>- javult a kommunikáció, erősödött a kapcsolat a szülők és a gyermekek között</li> <li>- a szülők véleménye pozitív irányba változott az intézetről, a gyermekek bent töltött idejéről, és az intézetben folyó munkáról, a közvetített értékrendről</li> <li>- erősödtek a szülői kompetenciák, a lányok tudása is bővült a gyermekvállalás, gyermeknevelés, családi élet és hivatalos ügyek intézése terén</li> </ul>
Résztvevők által megfogalmazott eredmények
<ul style="list-style-type: none"> <li>- pozitív perspektívát kaptak a szülők gyermekük jövőjét illetően</li> </ul>

- a fiatalok sokat tanultak az egészséges életmódról, hivatalos ügyek intézéséről, családalapításról, gyermeknevelésről
- nőtt a szülők és a lányok önbizalma, javult a családi kommunikáció, erősödött az érzelmi kapcsolat

Összességében elmondható, hogy a rákospalotai modellprogram kifejezetten sikeres volt, a családi kapcsolatok azonosítása, a kommunikáció élővé tétele sikerrel megvalósult, a családok hozták az együttműködéshez szükséges aktivitási szintet. A bevont növendékek örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozásokon, gyarapodott a tudásuk a vállalt témakörökben.

### **YounGo applikáció az önálló élet támogatásáért**

A felnőtté válás, az önálló élet megkezdése rendkívül komoly fordulat minden fiatal életében, de a gyermekvédelmi gondoskodásban élők esetében fokozottan az. A gyermekekről való gondolkodásban, a velük szembeni bánásmódban kiemelten fontos, hogy a gyermekek minden támogatást megkapjanak ahhoz, hogy a bennük rejlő képességeket kibontakoztathassák. A gyermekek megértése és szociális környezetükben való támogatása két fő szempont érvényesítése mentén tud megvalósulni: 1) a gyermekek holisztikus kezelése, mely azt jelenti, hogy a kirekesztett gyermekeket, mint pl. fogyatékkal élők, család nélkül felnövők a többségi társadalomban élő gyermekekkel azonos módon kezelik; 2) a család szerepének felismerése a gyermek életében megkerülhetetlen a szakellátás idején is. A társadalmi integráció, nagykorúvá válás elősegítése szempontjából fontos, hogy a szakemberek a gyermek erősségeire koncentráljanak, ismerjék fel, hogy a gyermek miben tehetséges és azon a területen támogassák is. A gyermekek és fiatalok részvétele, a participáció jogot jelent a véleményformálásra és azt, hogy van, aki meghallgatja őket. A felnőttkorba történő sikeres átmenet elősegítése a fiatalok támogatásáról kell, hogy szóljon, arról, hogy hogyan fejlesszék az életvezetési készségeiket, amelyek szükségesek a későbbi önálló életükben. Mindez sok türelmet és időt igényel, ezért a döntéshozóknak, gyermekvédelmi intézményeknek és szakembereknek fel kell ismerniük azoknak a programoknak a szükségességét, amelyek fejlesztik a gyermekek és fiatalok képességeit, és amelyek a hosszú távú eredményességre és előmenetelre koncentrálnak (Rubeus Egyesület, 2016a).

*Az önálló élet elősegítése és sikeres társadalmi integráció szempontjából fontos szakmai kompetenciák, ismeretek a következők:*

#### ***Szakmai ismeretek***

- Meg kell érteni, hogy mit jelent a védelem biztosítása, és hogy a fiatal milyen ártalmak érhetik.
- Meg kell értenie a szakembernek a védelemben való saját szerepét és hogy mikor és kivel oszthat meg információkat.
- Meg kell értenie a gyermekek fejlődését.
- Értenie kell a fiatal helyzetét az intézményes ellátásban és a nevelőszülőknél, a saját családjában és a család szerepének fontosságát is a gyermek életében és a szakmai együttműködésben.

### ***Egyenlőség és sokszínűség kérdésének kezelése***

- Tudnia kell azonosítani a problémákat és szakszerűen reagálni azokra.
- Meg kell értenie a fiatal társadalmi és kulturális közegét.
- Elfogadónak, empatikusnak kell lennie.
- Át kell gondolnia, hogy a szakember saját társadalmi és kulturális háttere hogyan befolyásolhatja a gyermek és fiatal felnőtt támogatását.

### ***Elérhető támogatások ismerete***

- Ismernie kell a helyi szolgáltatók kínálatát a támogatásra, ezekkel kapcsolatot is szükséges kialakítani.
- Meg kell értenie, hogy a többi szakember szerepe, hatásköre és az általuk nyújtott szolgáltatások hogyan segítik a saját gyakorlatát.

### ***Eredmény-orientáltság***

- A szolgáltatásoknak rendelkeznie kell szervezeti ethosszal, a célokat, az elérhető szolgáltatásokat egyértelműen kommunikálni kell.
- Tisztázni kell a gyűjtendő adatok körét és szükségességét az eredmények monitorozásához és kiértékeléséhez.
- Információt kell gyűjteni folyamatosan, hogy ezek révén az adott szervezet formálja és javítsa a szolgáltatások minőségét.
- Aktívan be kell vonnia a gyermekeket és fiatalokat, szakembereket és más érdekelteket a szolgáltatás kivitelezésével és jobbításával kapcsolatos konzultációba (FIFTI kézikönyv, 2016: 142.-144. alapján).

Az EMMI támogatásával elkészített *YounGo – egy mindig ráérő segítő a zebben* c. applikáció és teljes értékű weboldal elkészítése előtt egy klubsorozatot indítottunk Budapesten és Hajdú-

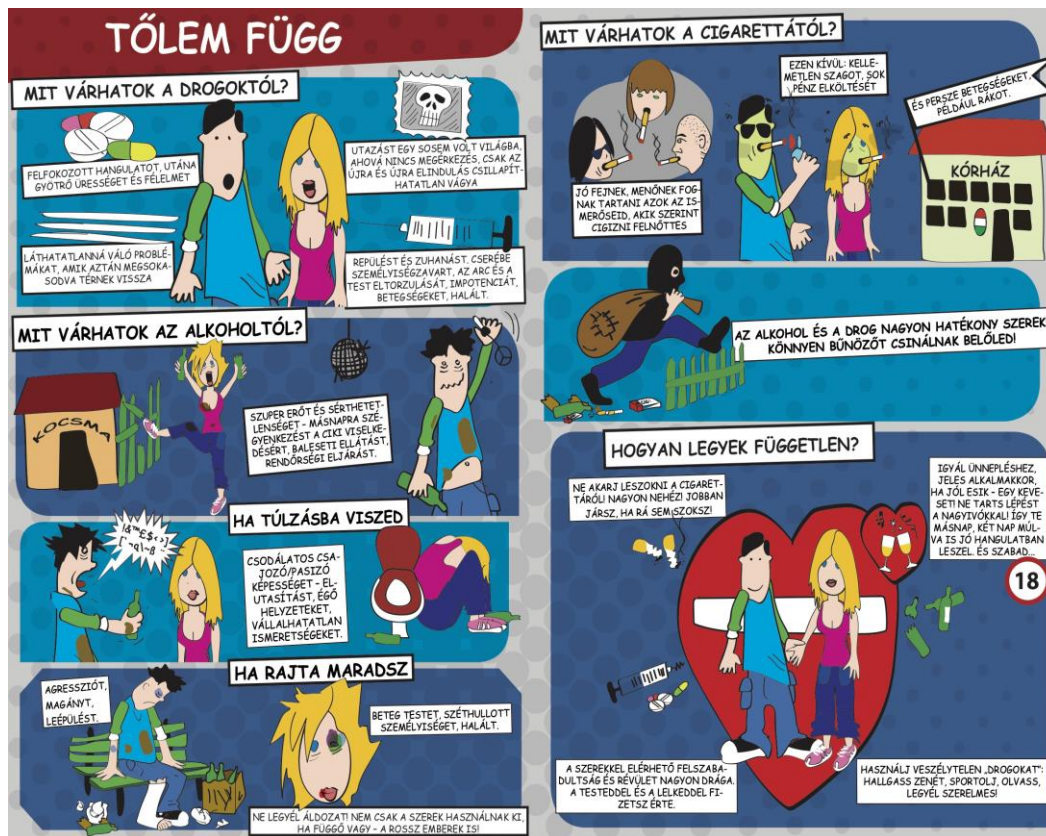
Bihar megyében szakellátásban élő gyermekeknek és fiataloknak. Mindegyik klub 5 alkalomból állt, ahol előzetes igény- és tudásfelmérés alapján határoztuk meg a tématerületeket. Kiderült, hogy a gyermekek és fiatalok szívesen fogadnak támogatást akár az olyan érzékeny, intim témákban is, mint a tisztálkodás vagy a párválasztás és a szexualitás, vagy éppen a drog- és alkoholkérdés, ha az ismeretek átadása egy nekik megfelelő kommunikációs mederben zajlik: vagyis partneri viszonyban, saját meglévő tudásukra építve. Az iskolai pályafutás rendkívül érzékeny problémáit kiemelt jelentőségüként szükséges kezelni, hiszen mind az első iskolaválasztás, illetve a későbbi pályaorientáció, mind az oktatási rendszerben szerzett sikerek és kudarcok nagyon markánsan befolyásolják nemcsak a gyermek és fiatalok jövőbeli karrierjét, de személyiségfejlődésüket, önbizalmukat, önállóságuk szintjét is. A pénzkezelés, hivatali ügyintézés, lakhatás hosszú távú rendezése, mindennapi életvezetési feladatok olyan témakörök, amiben a fiatalok szívesen fogadják a segítséget, ha a megfelelő platformon, adekvát kommunikációs helyzetben, azaz érthetően és fogyaszthatóan jut el hozzájuk az információ. Fontos kiemelni azt is, hogy az önálló életkezdés szempontjából az is fontos, hogy egyáltalán ismerjék a különböző támogatási formákat és azt, hogy hol, kitől lehet segítséget kérni. A klubsorozatok zárásaként elkészült a FIFTI kézikönyv<sup>7</sup> és FIFTI képregény<sup>8</sup> (Rubeus Egyesület 2016a; 2016b).

1. számú ábra: A felnőtté válás elősegítése képregényes formában – addikciók témakör

---

<sup>7</sup> [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI\\_kezikonyv\\_2016\\_FINAL\\_20160723.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI_kezikonyv_2016_FINAL_20160723.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

<sup>8</sup> [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI\\_kepregeny\\_FINAL\\_20160715.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI_kepregeny_FINAL_20160715.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)



Forrás: FIFTI képregény (Rubeus Egyesület, 2016) [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI\\_kepregeny\\_FINAL\\_20160715.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI_kepregeny_FINAL_20160715.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

A klubsorozatot és képregényt követte a YounGo applikáció és weboldal fejlesztése két körben (2016-2017; 2018) szintén az EMMI támogatásával, melyben gyermekvédelmi szakemberek, kutatók és maguk a gyermekvédelemben élő fiatalok vettek részt, a publikálás előtt 50 fiatal tesztelte a használatot. Az applikáció a felnőtté váláshoz kapcsolódó témákat mutatja be, mint továbbtanulás, lakhatás, szexualitás, szermentes élet, kapcsolati háló, munkakeresés, gyermekvállalás. A projekt elsődleges célcsoportjába a gyermekvédelem rendszerében család nélkül felnövő gyermekek és fiatalok tartoznak 12-30 éves kor között. A témák azonban az ifjúsági korcsoport összes tagja számára promotálhatók. A projekt másodlagos célcsoportjába pedig a gyermekekkel együtt dolgozó szakemberek tartoznak.

## 2. számú ábra: A felnőtté válást segítő YounGo applikáció és weboldal



Forrás: <http://youngo.hu/#/> (Az applikáció a Google Play és App Store-ból tölthető le, windows phone készüléken weboldalként használható.) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

*Az applikáció és weboldal szakmai hasznosulását gyermekvédelmi szempontból a következőképpen értékelhetjük:*

- egyedülálló önálló életre való felkészítő program;
- új kommunikációs forma és stílus alkalmazása;
- szakmai témák tematizálása a gyermekek és fiatal felnőttek számára;
- szakmai témák tematizálása a gyermekekkel és fiatal felnőttekkel dolgozó szakemberek számára, akiknek jelenleg a témához kötődően szűkös az eszköztárak és sokszor a tudásuk is szegényes;
- társadalmi érzékenyítés a gyermekvédelemben élők elfogadására, valamint a program kapcsán a téma megnyitása a családban élő gyermekek számára, valamint más ágazatokban dolgozók felé, pl. köznevelés szereplői, illetve a szülők felé.

### Összegzés

Ahhoz, hogy hatékony lehessen a gyermekjóléti- és gyermekvédelmi munka, hogy kialakuljon egy szövetség a családok és a szolgálatok között, egy partneri kapcsolat, hogy a szakember felismerje a család és a gyermek szükségleteit, a helyzetük realitását és a családok elfogadják a

támogatást nagyon komplex szemléletű programokra és nyitott intézményekre, szolgáltatókra van szükség. A fentiekben bemutatásra került modellprogramok egyik legnagyobb újdonsága, hogy lehetőséget teremtettek a szakemberek és a kliensek találkozására az egyéni esetkezelésen túl is. Ezek a találkozások a korábban megszokotthoz képest oldott légkörben zajlottak, az együttműködésnek új formái kerültek kipróbálásra és bevezetésre. A programok fontos szakmai élményt jelentettek a szakembereknek is, mivel lehetőségük volt új módszereket megismerni, tesztelni és új szerepkörben kipróbálni magukat – még ha ez a szabadság nem is olyan könnyű és magától értetődő. A szakembereknek sikerült felhívni a figyelmet a pozitív szülői attitűdökre, sikerült érzékenyíteni a szülőket és a gyermekeket. A bizalom nemcsak a szakemberekkel szemben, hanem az általuk képviselt intézménnyel szemben is megmutatkozott. A projektek fontos hozadéka volt a különböző szakemberek együttműködéséből fakadó szakmai kapcsolatrendszer fejlődése is. A kliensek megélték, hogy hathatós segítséget kaphatnak problémáik, kríziseik megoldásában, erősödött a családon belüli kommunikáció és a szülő-gyermek kapcsolat is. A gyermekek sok új készséget és tudást szereztek adekvát formában, számukra érthető nyelvezetben. Mindezeket hosszabb távon is hasznosítani tudják, míg a felnőtté válásban, önálló életkezdésben további segítséget nyújt a YounGo applikáció is.

3. számú tábla: A gyermekvédelmi innovációk értelmezése a közösségi alapú gyermekvédelem jegyében

<b>Szakmai munka alapértékei</b>	<b>Szakmai szintű fejlesztések innovációs tartalma</b>	<b>Célelérek a megszólított kliensrendszerek oldaláról</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Középpontban a gyermekek jólétének a támogatása áll</li> <li>- Cél a közösségi erőforrások felmérése, becsatornázása a szakmai munkába</li> <li>- Alapvető cél a családban nevelkedés támogatása, a különböző ártalmak csökkentése, a családi reziliencia támogatása</li> <li>- A szülőség elismerése érték</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Önreflexió elősegítése a szakemberek esetében</li> <li>- Szakmai tudatosság növelése</li> <li>- Szakmai szerepek, szerepkompetenciák, szerephatárok tisztázása</li> <li>- A szakemberek nyitottak az együttműködésre és a pozitív példák szakmai és társadalmi kommunikációjára</li> <li>- A kiegész megelőzése és a szakemberek munkájának</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kliensek önbizalmának növelése</li> <li>- Szülői és gyermeki szerepek megerősítése</li> <li>- Egyértelmű, célzott kommunikáció elősegítése családon belül</li> <li>- Képessé tevés, önrendelkezés segítése</li> <li>- Ellátási / szolgáltatási célok egyértelműsítése a segítési folyamatban</li> <li>- Életminőség javítása</li> </ul>

	támogatása, elismerése alapvető fontosságú	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Sikeres felnőtté válás elősegítése adekvát, célcsoportspecifikus információs tartalmakkal és kommunikáció formákkal</li> <li>- A minden gyermek számát értékének megjelenítése</li> </ul>
--	---	--

Forrás: Saját szerkesztés, 2020, a fenti programok tapasztalatai és hivatkozott irodalmak alapján.

## Felhasznált irodalom

Adfam (2011): *A partnership approach*. [www.adfam.org.uk](http://www.adfam.org.uk)

Gilbert, N. – Parton, N. – Skivenes, M. (2011). Changing Patterns of Response and Emerging Orientations. In Gilbert, N. – Parton, N. – Skivenes, M. (eds.), *Child Protection Systems – International Trends and Orientations*. (pp. 243–258.) Oxford: Oxford University Press.

Child Welfare Information Gateway (2016): *Family Engagement: Partnering With Families to Improve Child Welfare Outcomes*. <https://www.childwelfare.gov/pubs/f-family-engagement/> (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rác, A. (2016). *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény: A korporált szülőség értelmezése a hazai gyakorlatban*, Debrecen: Debrecen Egyetemi Kiadó.

Rác, A. – Homoki, A. (2018). A szülői kompetenciafejlesztést célzó gyermekjóléti programok hatása a gyermeki reziliencia fejlődésére. *Évkönyv, Tanulmánykötet*, (pp. 169–184.) Szabadka. <http://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/evkonyv/Evkonyv2018.pdf> (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rác, A. (2017). Közösségi megközelítések gyermekvédelmi gyakorlatban való érvényesítése – nemzetközi trendek. *METSZETEK*, 3. 70–86. [http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek\\_201703\\_05.pdf](http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_201703_05.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rác, A. – Bogács, E. (2019). Towards an Integrative and Inclusive Child Protection Practice. *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, 44. 143–160 <https://investigacionesregionales.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/11/9.-Racz.pdf> (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rubeus Egyesület (2016a): *FIFTI – Fiatal Felnőttek Társadalmi Integrációjának szakmai megalapozása*. (szerk. Rác Andrea) Budapest: Rubeus Egyesület. <http://rubeus.hu/wp->

[content/uploads/2016/12/FIFTI\\_kezikonyv\\_2016\\_FINAL\\_20160723.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI_kezikonyv_2016_FINAL_20160723.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rubeus Egyesület (2016b): *KÉSZ FELNŐTT! - képregény* (szerk. Rác Andrea, írta és rendezte Freisinger Balázs) Budapest: Rubeus Egyesület. [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI\\_kepregeny\\_FINAL\\_20160715.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2016/12/FIFTI_kepregeny_FINAL_20160715.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rubeus Egyesület (2018): *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában.* (szerk. Rác Andrea) Budapest: Rubeus Egyesület. [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi\\_kompetenciafejlesztes\\_rubeus\\_20180919.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

Rubeus Egyesület (2019): *Bűnelkövetéssel érintett gyermekeket és szüleiket támogató modellprogramok a gyermekvédelemben.* (szerk. Rác Andrea) Budapest: Rubeus Egyesület. [http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv\\_szulomkomp\\_BM2\\_final\\_201906.pdf](http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2019/09/konyv_szulomkomp_BM2_final_201906.pdf) (Letöltve: 2020.01.18-án.)

UNICEF – Save the Children (2013): *A better way to protect all children. The theory and practice of child protection system. Conference report.* India, New Delhi. 13-16 November 2012.  
<http://www.socialserviceworkforce.org/system/files/resource/files/A%20Better%20Way%20to%20Protect%20ALL%20Children-%20The%20theory%20and%20practice%20of%20child%20protection%20systems.pdf>  
(Letöltve: 2020.01.18-án.)

YounGo – egy mindig ráérő segítő a zsebben: <http://youngo.hu/#/> (Letöltve: 2020.01.18-án.)